

REPUBLICA ITALIANĂ

UNIVERSITATEA DIN TORINO

Harieta Topoliceanu

Începuturile studierii limbii, literaturii și culturii române la Universitatea din Torino sunt strâns legate de un moment fundamental al istoriei românești din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și anume Unirea Principatelor române (1859), un important act politic care avea nevoie de o largă recunoaștere pe plan internațional. În acest sens, a fost demarată o intensă activitate diplomatică, în cadrul căreia Ministrul român de Externe din epocă, Vasile Alecsandri, a fost însărcinat de către principele Alexandru Ioan Cuza să înceapă o serie de misiuni diplomatice în Europa Occidentală, pe lângă Marile Puteri. După misiunile desfășurate cu succes la Londra și la Paris, Alecsandri ajunge și în nordul Italiei, la Torino, pe atunci capitala Regatului Sardiniei, unde este întâmpinat de Giovenale Vegezzi - Ruscalla, un erudit filoromân, diplomat și om politic italian, care îi intermediază audiențele pe lângă contele Camillo Benso di Cavour, pe atunci Prim-ministru și Ministru de Externe, Alfonso La Marmora, Ministru de Război, și Regele Victor-Emanuel al II-lea.

Ca urmare a succesului acestor acțiuni diplomatice și în semn de recunoștință pentru primirea de care s-a bucurat în Italia, Cuza reușește să convingă Parlamentul român să voteze o lege care – sub rezerva obținerii acordului Guvernului italian – prevedea înființarea unei catedre de limbă, literatură, istorie și cultură română la Universitatea din Torino al cărei titular urma să fie retribuit de Statul român. Alegerea lui Giovenale Vegezzi - Ruscalla pentru ocuparea acestui post de profesor nu a fost întâmplătoare. Acesta călătorește, în 1830, în Transilvania și, după întoarcerea în Italia, începuse să se dedice cu pasiune studierii limbii române și susținerii cauzei Principatelor (în calitatea sa de funcționar al Ministerului de Externe), devenind unul dintre cei mai entuziaști patrioți filoromâni. Ca apreciere și recunoaștere a meritelor sale în promovarea valorilor culturale românești, în 1863, Giovenale Vegezzi Ruscalla este desemnat de Statul român să țină primul curs de limbă, literatură, istorie și cultură română la universitatea torineză. Textul acestei prelegeri introductive, cu titlul *Prolusione al libero corso di lingua, letteratura e storia rumana nella Reggia Università di Torino, detta il 15 dicembre 1863*, avea să fie tipărit în același an, la Torino, la tipografia Derossi e Dusso. În felul acesta începe tradiția studierii limbii și literaturii române la Universitatea din Torino, catedra de română de aici devenind, astfel, prima catedră de limbă română din Italia și din Europa Occidentală.

Giovenale Vegezzi - Ruscalla a fost titularul cursului de limbă română până în anul 1879, timp în care, în afara activităților didactice, s-a dedicat cu pasiune și promovării culturii române, publicând în presa italiană articole și studii de istoriografie română, de lexicologie și traduceri din opera lui Alecsandri de care îl lega o strânsă prietenie.

După dispariția sa, predarea limbii române la Universitatea din Torino va fi întreruptă, cursurile de română urmând a fi reluate abia în anii '30 de către profesorul Mario Ruffini care va fi titularul Catedrei de Limba și Literatura Română (pe postul de *professore incaricato*, potrivit nomenclaturii italiene), până în anul 1967.

În perioada în care profesorul Ruffini a predat cursul de literatură română, la Universitatea din Torino a fost înființat, în baza acordului guvernamental dintre Italia și România, un lectorat de limbă română (1965), primul lector trimis de guvernul român fiind profesorul Ovidiu Drimba. La scurt timp după numirea acestuia pe post, ca urmare a deciziei Facultății de Litere și Filosofie, Catedra de Română (ca, de altfel, și celelalte catedre de limbi străine din cadrul facultății) a primit denumirea de „Institut” (*Istituto di lingua e letteratura*

romena), iar profesorul titular al disciplinei Limba și literatură română (*professore incaricato*) a fost desemnat profesorul Ovidiu Drimba, care a ocupat această poziție timp de peste un deceniu (1965-1976).

La sfârșitul anilor '70, postul de *professore incaricato* de limba și literatura română a fost obținut de profesorul Marco Cugno, de formație italianist, „convertit”, însă, la românistică, în urma șederii în România ca lector de limba italiană la Universitatea din București (1964-1969). Excelent cunoscător al limbii și culturii române, profesorul Cugno (1939-2011) s-a dedicat cu pasiune promovării culturii române în Italia, atât prin activitatea sa la catedră, cât și prin publicarea de studii privind literatura română și traduceri din opere ale scriitorilor români.

În prezent, titularul Catedrei de Limba și literatura română din cadrul actualului Departament de Limbi și Literaturi Străine și Culturi Moderne (*Dipartimento di Lingue e Letterature Straniere e Culture Moderne*) al Universității torineze este discipolul profesorului Cugno, profesorul Roberto Merlo. Acesta continuă cu aceeași pasiune, rigurozitate și entuziasm activitatea de difuzare și promovare a limbii, literaturii și culturii române în Italia, bucurându-se de o largă apreciere în rândul specialiștilor români și italieni. Este titularul disciplinelor Literatura română - pentru studenții înscriși la cursuri de licență (*laurea triennale*) și de masterat (*laurea magistrale*) - și Limba română pentru studenții înscriși la cursuri de masterat. Catedra are astăzi și un colaborator extern – cercetătorul Bogdan Harhăță, de la Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu” din Cluj – căruia îi sunt încredințate cursurile disciplinei Limba română (morfologie, sintaxă, lexicologie) pentru studenții înscriși la cursurile de licență.

De la înființare (1965) și până în prezent, în cadrul lectoratului și-au desfășurat activitatea, în calitate de lectori, următorii profesori:

- 1965-1969 – Ovidiu Drimba (Universitatea din București)
- 1969-1971 – Victor Iancu (Institutul Pedagogic din Baia Mare, astăzi Universitatea de Nord din Baia-Mare)
- 1972-1974 – Dumitru Irimia (Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași)
- 1974-1978 – Marin Mincu (Institutul Pedagogic din Constanța, actuala Universitate „Ovidius” din Constanța)
- 1978-1982 și 1995-1999 – Dumitru Loșonți (Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu” din Cluj-Napoca)
- 1982-1986 și 2000-2003 – Dumitru Nica (Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași),
- 1987-1995 – Adrian Niculescu (Universitatea din București)
- 2003-2011 – Ileana Bunget (Universitatea din Craiova).

Începând cu anul universitar 2011-2012, lectorul desemnat este Harieta Topoliceanu, de la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași [doctor în filologie (2010), masterat în studii europene (2004), absolventă a Facultății de Litere din cadrul Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași (2000), domenii sale științifice de interes fiind lingvistica, metodologia predării limbilor străine, limba italiană ca limbă străină, limba română ca limbă străină, pragmatică și comunicare, traductologie].

În prezent, lectoratul de schimb din cadrul secției de limba română face parte din Departamentul de Limbi și Literaturi Străine și Culturi Moderne al Universității din Torino.

Ca disciplină de studiu, Limba română apare în programul a două dintre cele trei cursuri de licență incluse în oferta formativă a departamentului: *Lingue e letterature moderne* (Limbi și literaturi moderne) și *Scienze della mediazione linguistica* (Științele medierii lingvistice), putând fi studiată (cu statut de limbă A sau B sau ca disciplină opțională, în funcție de specificul fiecărui curs de licență) în combinație cu următoarele limbi: arabă, catalană, chineză, franceză, japoneză, engleză, poloneză, portugheză, rusă, sârbă și croată, spaniolă, germană, pentru fiecare dintre acestea fiind activ și un lectorat. Dispozițiile Ministerului Italian al Învățământului, Universității și Cercetării (MIUR) prevăd ca, în cadrul

cursului de *Lingue e culture per il turismo* (Limbi și culturi pentru turism), să poată fi studiate doar următoarele limbi: engleză, spaniolă, franceză, germană, portugheză, astfel încât limba română și toate celelalte limbi fiind excluse. Disciplina Limba română e prezentă, de asemenea, în programele tuturor cursurilor de masterat (*laurea magistrale*) din cadrul Departamentului: în *Comunicazione internazionale per il turismo* (Comunicare internațională pentru turism), *Lingue straniere per la comunicazione internazionale* (Limbi străine pentru comunicarea internațională) și *Traduzione* (Traducere), având și în acest caz statut de limbă A sau B sau limbă opțională, în funcție de specificul masteratului. Literatura română e introdusă, cu statut de disciplină obligatorie, în programul specializărilor *Limbi și literaturi străine și Traducere* (nivel de licență și de masterat), pentru studenții care aleg studiul limbii române ca limbă A sau B, având statut de disciplină opțională în cadrul celorlalte specializări de licență sau master.

Cursurile practice de limbă română desfășurate în cadrul lectoratului (organizate și ținute de lectorul de schimb) sunt considerate *activități de suport pentru cursul anual de Limba română* (nivel licență și masterat) și se axează, în special, pe latura practică aplicată studiului limbii, privilegiind abordările contrastive între română și italiană (la nivel lexical, morfologic și sintactic) și activitățile de dezvoltare a competențelor lingvistice prin conversație.

În ultimii ani, cursurile lectoratului au fost structurate pe trei niveluri: începători, intermediari și, având în vedere realitatea societății italienești contemporane, marcată de o puternică prezență a comunităților românești, s-a impus și organizarea unui curs practic de limbă română dedicat studenților vorbitori nativi.

În ceea ce privește relațiile româno-italiene de cooperare academică, acestea continuă să fie menținute și în cadrul programului Erasmus dedicat mobilităților pentru studenți și profesori. În ultimii ani, au fost semnate acorduri Erasmus cu Universitatea din București, Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Universitatea din Craiova, Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, Universitatea de Vest din Timișoara. Aceste mobilități ale cadrelor didactice și ale studenților din ambele țări au contribuit și contribuie la păstrarea contactelor cu actualitatea universitară, literară, lingvistică și culturală românească. De asemenea, mulți studenți ai catedrei au obținut anual burse de studii oferite de Guvernul României pentru frecventarea Cursurilor de vară de limbă, cultură și civilizație românească organizate de universitățile din Iași, Craiova, Constanța și Timișoara.

Dincolo de organizarea cursurilor de limbă și literatură română, stimularea interesului studenților și a unui segment mai amplu de public pentru limba și cultura română se realizează constant și prin promovarea evenimentelor organizate de Institutul Cultural Român la Torino și în zone limitrofe, în special cu ocazia Târgului de Carte care se desfășoară anual la Torino (prezentări de carte, întâlniri cu scriitori, ateliere de traduceri, dezbateri pe teme culturale), precum și prin participarea lectoratului la evenimentele de promovare a activităților departamentului/universității în rândul publicului larg ca, de pildă, zilele de orientare școlară în preuniversitar, zilele de orientare pentru studenții din anul I, coordonarea standului dedicat limbii române la „Noaptea Europeană a Cercetătorilor”, organizarea de vizite plurilingve la muzeele orășenești etc., ce se încadrează în așa-numita „a treia misiune” (*terza missione*) a universității. Promovarea limbii și culturii române se realizează, de asemenea, în cadrul unor colaborări ale secției cu unele instituții relevante, precum Camerele de Comerț, Industrie, Artizanat și Agricultură din Torino și Alessandria.

Într-o perioadă de continue transformări și reformări ale învățământului universitar, Catedra de Limba Română de la Universitatea din Torino reușește să rămână în continuare un punct de reper pe harta studiilor de românistică din afara României și să ducă mai departe vechea tradiție filologică torineză, promovând, în mediul academic italian, dar și în rândurile publicului larg, prin diferite activități extra-curriculare, o limbă cu un statut aparte în cadrul familiei limbilor romanice și o literatură cu particularitățile ei care oglindesc și îmbină două modele culturale (unul est-european și unul vest-european).

Link-uri utile:

www.unito.it

<https://www.lingue.unito.it/do/home.pl>

<https://www.lingue.unito.it/do/home.pl/View?doc=Lettori/romeno.html>
<https://www.lingue.unito.it/do/docenti.pl/Alias?roberto.merlo#profilo>
https://www.lingue.unito.it/do/docenti.pl/Show?_id=htopolic#profilo

Harieta Topoliceanu, lectorul I. L. R.

Curs de limba română

Curs de limba română